

Anmeldelser

Sovjetische Volkslied- und Volksmusikforschung. Ausgewählte Studien. Herausgegeben von Erich Stockmann und Hermann Strobach, Berlin, in Zusammenarbeit mit Kirill Čistov, Leningrad, und Eugen Hippius, Moskau. Berlin 1967 (= Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, Veröffentlichungen des Institut für deutsche Volkskunde, Band 37). 367 p. Kort, noder.

Det er vanskeligere end man almindeligvis forestiller sig at få noget at vide om, hvad der foregår inden for den sovjetiske folkloristik. Og grunden er simpelthen sprogbarrieren, som synes næsten uoverstigelig. Det kan i den forbindelse nævnes, at da den nuværende professor i russisk litteratur ved statsuniversitetet i Leningrad, Vladimir Propp, i 1928 publicerede sine banebrydende strukturanalyser af trylleeventyrene, var der kun yderst få ikke-sovjetiske forskere, der havde mulighed for at stifte bekendtskab med dem. Først 30 år senere blev de oversat til engelsk (*Morphology of the Folktale*, Bloomington 1958; se herom Alan Dundes: *The Morphology of North American Indian Folktales*, Helsinki 1964 (= FFCommunications no. 195), spec. kapitlet *The Structural Approach to the Study of Folktales*).

Det var de amerikanske folklorister, der fik Propp oversat, og det var også dem, der stod bag oversættelsen af den eneste større sammenfattende fremstilling af sovjetisk folkloristik, nemlig J. M. Sokolov: *Russian Folklore*, New York 1950. Nu er imidlertid de østtyske forskere begyndt med sådanne oversættelser. Den foreliggende samling af afhandlinger skrevet inden for de sidste 10 år er blot en begyndelse.

Det er en meget nyttig publikation. Ud over 8 afhandlinger om viser og 5 om folkemusik bringes en større indledning om sovjetisk folkloristik fra 2. verdenskrig op til i dag, korte biografier af de 13 forskere, der har bidraget til publikationen, og dertil en bibliografisk fortegnelse over større og mindre sovjetiske publikationer, som tidligere er blevet oversat til tysk – der henvises også til en del oversættelser, som ligger i manuskript på det østberlinske institut.

Kirill Čistov har skrevet en forskningshistorisk indledning, der giver et ganske godt indblik i, hvordan en række sovjetiske folklorister har arbejdet siden 2. verdenskrig: de etablerede et samarbejde med forskere inden for nabo-disciplinerne, og resultatet blev et 4-binds værk om den russiske folkedigtning fra det 10. århundrede og til og med sovjetepoken. Det udkom – på russisk – fra 1952–1956.

Dette arbejde, der blev udført kollektivt, har haft stor betydning for den folkloristiske debat i USSR. Det blev diskuteret i pressen og på kongresser. Centrale problemer blev endevendt, og med fornyet inspiration gav forskerne sig til at publicere afhandlinger om en række af de grundlæggende teoretiske problemer inden for faget. Čistov tilføjer, at »Natürlich entwickelten sich all diese Diskussionen nicht spontan; ihre Ursachen sind auch nicht allein in der Arbeit an der erwähnten vierbändigen Ausgabe zu suchen, sondern vielmehr in der allgemeinen kulturellen und politischen Entwicklung damals in der Sowjetunion. Die Aus-

wirkungen der Kulturrevolution, deren Anfänge in die 20er Jahre zurückreichen, traten zu Beginn der 50er Jahre ganz besonders deutlich zutage . . .«.

Det er altså folkloristikkens begunstigede stilling i hele den kulturpolitiske situation, der har resulteret i den fornyede forskningsaktivitet, og »die Fortschritte der letzten Jahre in der theoretischen und praktischen Arbeit, der Ausbau und die Festigung internationaler wissenschaftlicher Kontakte, besonders aber die Zusammenarbeit mit der Folkloristik in den sozialistischen Ländern Europas eröffnen ihr grosse Entwicklungsperspektiven.«

Cistov har selv bidraget til antologien med en afhandling om »Irina Fedosova als Repräsentantin der bäuerlichen Weltanschauung in der Zeit nach den Reformen.« Fedosova var digterinde – »die bedeutendste russische Dichterin aus dem einfachen Volke« fra tiden før revolutionen. Lenin berømmede hende. Hun skrev protestdigte, men hendes protest var endnu ikke formuleret politisk. Hvad hun skrev var spontan-realistisk digtning, og Cistov skriver: »Bei der Analyse der Lieder der Fedosova habe ich nachzuweisen versucht, wie tiefgreifend und kompliziert zugleich der Charakter ihres sozialen Protestes ist und worin für sie [som Lenin har udtrykt det] »der Hass gegen die Herren des heutigen Lebens« bestand.«

V. G. Bazanov har skrevet en særdeles interessant afhandling om »Brauch und Dichtung«. Den bygger i høj grad på optegnelser, han selv har gjort under krigen 1941–1945. Han deltog i tre folkloreekspeditioner til Nordrusland, som havde til formål at indsamle klageviser, grådkvæder. Det er traditionsviser, der giver et rigt spillerum for poetisk begavede sangere.

Den første ekspedition var i 1942, og deltagerne »waren zugegen, als Soldaten in den Grossen Vaterländischen Krieg gegen die faschistischen Eroberer verabschiedet worden«. Meget nærgående skildrer Bazanov, hvordan »klagekvinderne« førte an, da soldaterne på egnen tog afsked med deres familie. De stod på stranden, og da skibet, der skulle sejle dem bort, nærmede sig, da smeltede stemmerne sammen til et kor. Bazanov optegnede dem på stedet – i selve situationen.

I 1944 drog ekspeditionen til et område, der havde været okkuperet, men som netop var blevet befriet. Endnu havde man de klageviser i helt frisk erindring, man havde sunget i den tunge tid. Bazanov optegnede dem. I 1945 drog ekspeditionen til et tredje område, hvor man koncentrerede sig om klageviser i forbindelse med meddelelsen om dødsfald. Man fik ikke blot en lang række viser, men også interviews med »klagekvinder«, som fortæller om deres eget forhold til det, de synger.

Den samme interesse for visesangerens attitude møder vi i P. G. Bogatyrevs afhandling om »Die Rolle von Sänger, Zuhörerschaft und Buch bei der Überlieferung und Veränderung epischer Lieder.«

A. M. Astachova og V. Propp har skrevet om byliner (helteoper), om henholdsvis »Regionale epische Traditionen in Nordrussland« og om »Die Sadko-Byline«. En afhandling er helliget tekstkritiske problemer i forbindelse med Razin-cyklen.

V. E. Gusev har skrevet en stor afhandling »Über die künstlerische Methode der Volksdichtung.« Han gennemgår de forskellige epoker i det russiske folks historie og redegør for folkedigtningens placering i de skiftende politiske systemer og for hvad det medfører af metodologiske overvejelser. Han afslutter med

at skrive: »Die führende Rolle in der Volkspoesie des 19. und des beginnenden 20. Jahrhunderts gebührt der realistischen Methode; am Ende dieser Epoche entstand inmitten der Arbeiterklasse auch eine neue künstlerische Methode – der sozialistische Realismus, dem die Zukunft gehört.«

Anden del af antologien indeholder afhandlinger om folkemusik i USSR: E. V. Hippus, Zur textologischen Untersuchung musikalischer Veröffentlichungen russischer Volkslieder auf Grund der Sammlung von M. A. Balakirev; Z. V. Ewald, Die soziale Umdeutung von Ernteliedern im belorussischen Poles'e; A. N. Akse-nov, Die Stile des tuvinischen zweistimmigen Sologesanges; K. V. Kvitka, Über die Verbreitung einiger Typen belorussischer Kalender- und Hochzeitslieder og V. S. Vinogradov, Zur Ethnogenese der Kirgisen im Zusammenhang mit einigen Wensenzügen ihrer Volksmusik.

Iðrn Pið.

Lajos Vargyas: Researches Into the Mediaeval History of Folk Ballad. Akadémiai Kiadó, Budapest 1967. 303 p., kort.

Lajos Vargyas' bog er uden tvivl et af de mest betydelige arbejder inden for de sidste års balladeforskning. Som den første har han studeret de europæiske ballader i et videre europæisk perspektiv, og han har i ganske særlig grad haft opmærksomheden henledt på de ballader, som har levet i den mundtlige tradition i de områder af Ungarn, hvor der siden det 14. århundrede har været en fransk bosættelse. Da resultatet af hans undersøgelser har den allerstørste interesse ikke mindst for danske og nordiske viseforskere skal her citeres, hvad han skriver sidst i bogen:

»In Hungary, during the Turkish conquest of the 16th century the peasantry of precisely the most developed areas – the lowland – was halted in its development, and remained in the state it was in at the end of the 15th, that is, at the level of the ballad era. . . . Thus in Hungary the halt which was called development had one fortunate aspect: it preserved our mediaeval ballad poetry. The advantages of this for the theory cannot be adequately assessed. For in other places, where the most characteristic forms of the ballad existed in the Middle Ages – among the French, Germans, and English –, later development altered them or squeezed them out, or laid new element on top of them. For this reason it is just these areas which today are unable to offer examples to the researcher. It remained in its mediaeval form in those countries where it was then already existing as a secondary, altered, or mixed form: among the Danes, their Scandinavian neighbours, and the Scots. There it was much more »ballad-like«, and looked much more »original« than it did where it once evolved. That is why the Danish material has been used till today as a model, and why it has been regarded as the prototype of the genre. Only the interrupted development of Hungarian society offers an opportunity for the study of the developed ballad poetry of the one-time »inner« belt in practically its former shape, which has led us to the recognition of the laws of development and of how it in fact proceeded.«

Det forpligter Vargyas og andre ungarske forskere, for så vidt som det må

siges at være påkrævet med en præsentation af disse ungarske ballader på engelsk eller tysk. Vel er enkelte af dem oversat og udgivet af Béla Bartok, nemlig i *Hungarian Folk Music* (London 1931) og i *Das ungarische Volkslied* (Berlin 1925), men ikke nær dem alle. Måske var en udgave på et af de nordiske sprog også værd at overveje.

Vargyas' bog er en let bearbejdelse af fire tidligere publicerede afhandlinger; den er forbilledligt skrevet og klart disponeret: først gennemgår han minutløst de pågældende ungarske ballader med deres europæiske paralleller, dernæst tager han konsekvensen af disse detaljeundersøgelser i et stort afsluttende kapitel *On the Genre and its History*.

Kun fem af de undersøgte visetyper kendes også i dansk (og nordisk) tradition. Det drejer sig om DgF 89 Moderen under mulde, DgF 183 Kvindemorderen – som Vargyas også har skrevet om i *Danske Studier 1963* –, DgF 210 Hr. Peders slegfred, DgF 409 Hr. Karl på båre og DgF 529 Barnemordersken.

Selv om disse enkeltundersøgelser er af den største betydning – det er jo bl. a. dem hele hans dokumentation hviler på – så samler interessen sig dog naturligt om kapitlet *On the Genre and its History*.

Vargyas diskuterer endnu engang, hvor genren er opstået og med en række nye argumenter kommer han til det resultat, at der oprindeligt er tale om en nordfransk genre. Når han derpå skal forklare, hvordan den er blevet kendt i det øvrige Europa, så lægger han megen vægt på, at »The ballad was a peasant genre in the past, just as it is today; it was passed on by one neighbour to the next, and so on, in geographical order of distribution, except that by geography we must understand geographical relationships interpreted historically: the places occupied and the contacts in being at the period of the ballad's evolution and flowering.«

Ud fra dette grundsyn skildrer han genrens historie således: balladerne blev skabt af europæiske bønder, først i Nordfrankrig og Wallonien. Nærmest dette centrum ligger i en inderzone foruden den engelske, tyske og piemontesiske-italienske balladetradition fremfor alt den ungarske – »with the most ballad-like traditions«. I den næste zone møder vi en balladetradition, som afviger mere eller mindre fra den oprindeligt nordfransk-wallonske, nemlig den nordiske, skotske, portugisiske, catalanske, spanske, tjekkisk-slovakiske, polske og kroatisk-slovenske. Og uden for denne zone igen ligger den græske, bulgarske, sydslaviske, ukrainske, russiske, finske og estiske tradition, hvor balladen har levet og visse steder stadig lever ved siden af det episke digt, epet.

Dette er begribeligvis kun en yderst grov oversigt over, hvordan Vargyas mener balladegenren siden det 12. århundrede langsomt er blevet kendt blandt europæiske bønder i vest og øst. Grundsynet: at geografiske slægtsskaber bør tolkes historisk, præger hele fremstillingen. Vargyas har ikke blot skildret balladegenren som et isoleret fænomen, der »vandrer« fra land til land. Han har tolket den på baggrund af den europæiske middelalders historie i videste forstand.

Det er Vargyas' store fortjeneste, at han har fremlagt et værk, der ikke blot indeholder en mængde detaljer, men samtidig et stort perspektiv.

Iørn Piø.

Otto Andersson: Finländsk folklore. Tidig kalevalaforskning. Finlandssvensk insamlingsverksamhet. Åbo 1967 (= Skrifter utgivna av Svenskt Visarkiv 4). 308 pp. Kort. Pris sv. kr. 25, fmk. 20.

Otto Anderssons bog om finlandssvensk folkloristik – han taler om finländsk folklore og finländsk folkloreforskning – er en bredt fortællende, let læselig skildring, som på fortræffelig vis sætter folkloren ind i en større historisk og kulturhistorisk sammenhæng.

Allerede i 1910 skrev Andersson en historisk oversigt, og det er den, der nu er blevet udvidet, en af slutstenene på hans store produktion, der blev afbrudt ved den 90-åriges død i december 1969.

Otto Andersson inddeler sin historiske redegørelse i 4 hovedperioder: 1: Den porthanske tid (opkaldt efter Finlands første betydelige folklorist og historiker H. G. Porthan) i det 18. århundrede, der var præget af de over hele Norden herskende præromantiske strømninger. 2: Aboromantikken fra omkr. 1800 til omkr. 1850, der opstod under indflydelse af krigen 1808–1809 og Finlands løsrivelse fra Sverige. Grebet af nationalromantisk entusiasme begyndte finlandssvenske studenter at indsamle de gamle traditioner – blandt den finske befolkning. 3: Den første store indsamlingsperiode fra 1850–1890, hvor samlere og organisatorer som Rancken og Freudenthal for alvor begyndte at interessere sig for den svenske almue i Finland. 4: Den anden store indsamlingsperiode, først koncentreret inden for det nyoprettede Svenska litteratursällskapet, siden også inden for Foreningen Brage, som Otto Andersson stiftede.

Otto Andersson har samlet et væld af oplysninger, og da det ikke er meget, Inger Boberg har skrevet om Svensk-Finland i *Folkmindeforskningens historie i Nordeuropa* (Kbh. 1953), må bogen alene af den grund hilses velkommen.

Selv om Anderssons skildring af folkloristikens ældre og ældste historie er nyttig og yderst informativ, så samler interessen sig dog om den 4. periode, som han selv har levet og virket i. Han har direkte været engageret i eller har stået bag alle periodens aktiviteter. I og for sig er det overraskende, at han ikke har benyttet lejligheden til at give skildringen af denne periode et endnu større personligt præg. Man må ønske, at en så centralt placeret forsker skriver sine erindringer. De vil givet også være af forskningshistorisk interesse.

Otto Anderssons periode er så langt fra slut. Han skriver stadigt nye afhandlinger, sidst om Upprepningsstrofen i levande balladtradition, 1968 (= Meddelanden från Svenskt Visarkiv nr. 23), og han udgiver stadigt nye bind i mammutværket Finlands svenske folkdigting.

Åbo akademi har altid spillet en betydeligt rolle som Finlands vindue mod det øvrige Norden. Det har Otto Andersson en del af æren for, ligesom hans mangeårige medarbejder Alfild Forslin har det. Alene og sammen med Svenskt Visarkiv (Stockholm) – som Otto Andersson også har været med til at stifte – har hun foretaget meget omfattende indsamlinger blandt finlandssvenskerne (se f. eks. Alfild Forslin: Sveriges Radios magnetofoninspelningar av svensk folkmusik i Finland 1957, 1960 og Ulf Peder Olrog: Visorna från Nötö. Synpunkter kring ett inspelningsprojekt, 1965. Begge disse afhandlinger er også udkommet som Meddelanden från Svenskt Visarkiv, nemlig som henholdsvis nr. 14 og nr. 22).

Som et supplement til Otto Anderssons bog må det iøvrigt nævnes, at efter at

han i 1946 gik af som professor i musikvidenskab og folkedigtningforskning, er det John Rosas, der har overtaget denne lærestol. Han er ikke folklorist, men han går stærkt ind for, at faget fortsat skal trives ved Åbo akademi. I 1968 fik han således oprettet et institut for folkedigtning og i samarbejde med de finlandssvenske etnologer søger han at intensivere et indsamlingsarbejde, som kan blive til nytte både for den aktuelle og den fremtidige forskning i hele Norden.

Iørn Piø.

Otto Holzapfel: Studien zur Formelhaftigkeit der mittelalterlichen dänischen Volksballade. Inaugural-Dissertation, Frankfurt am Main. Vorgelegt von Otto Holzapfel aus Beeskow/Spree, 1969, 158 p.

Den unge tyske forsker Otto Holzapfel skrev i Danske Studier 1968 om en af formlerne i de danske middelalderballader. Det er den formel, man så ofte møder, når en kampsituation skal beskrives. Holzapfel gengiver den således: De (strider) i dage, de (strider) i to, / den tredje dag (at) kvælde // det var (n. n. . . som) / (n. n.) . . . fælde. — Han kalder den for tre-dageformlen, og han siger, den »kan tænkes som midtpunkt i det felt, i hvis område mange formuleringer af den ovennævnte situation bevæger sig.« Og en formel definerer han sådan: »Enartede situationer nærmer sig hinanden med deres ordvalg. For den typiske situation opstår en typisk formulering: en formel.« Han mener da, at så længe sådanne formler »bliver opfattet som en talemåde, bevæger de sig inden for et felt, som er mere eller mindre afgrænset.«

I sin dissertation, som han forsvarede ved Goethe-universitetet i Frankfurt am Main i januar 1969, uddyber han disse tanker, og blandt de mange balladeformler koncentrerer han sig ganske særligt om, hvad han kalder situationsformlen — »Mit ihr stellt die Ballade wiederkehrende typische Vorgänge dar und interpretiert diese mit der Formel nach einem festen Schema. Es ist das Ziel dieser Arbeit, nachzuweisen, dass diese »epische Formel« oder »Szenerieformel« eine feste Funktion innerhalb des Handlungsgefüges tragen kann. Sie stellt nicht nur dar, sie charakterisiert auch.«

Holzapfel vil i sin undersøgelse først og fremmest analysere formlernes funktion, ligesom Max Ittenbach gjorde det i de tyske og franske ballader i sin bog *Die Volksballadenstrophe* (Amsterdam 1944).

Efter en kort indledning på 15 sider om bl. a. balladegenrens oprindelse og alder — Holzapfel bringer et halvt hundrede henvisninger, men har oversat Lajos Vargyas' vigtige bog fra 1967 — giver han en klar oversigt over formlernes placering i de 2- og 4-linjede balladestrofer. Han refererer her bl. a. til Ittenbach, som har udtalt, at det ligefrem er en »lov«, »dass die zweite Zeile des Vierzeilers den Strophenanfang ergänzt und ausmalt.« Og det er netop i denne anden linje, formlerne — i al fald situationsformlerne — står. Han henviser også til Wolfgang Schmidt, som har gjort en lignende iagttagelse i sin afhandling »Die Entwicklung der englisch-schottischen Volksballaden« (i *Anglia* 57, 1933).

I det følgende kapitel — Formel og Gebärde, dargestelt am Beispiel der Ankunfts- und Auftrittsformel — beskæftiger Holzapfel sig mest med formlerne:

aksle skarlagen-skind og svøbe sit hoved i skind. I det næste kapitel fortsætter han med at undersøge alle »Formelbildungen mit under skind«.

Disse afsnit er særdeles kyndigt skrevet, og han har fremlagt et omfattende kulturhistorisk materiale med mange nye oplysninger, der belyser formlernes – skal vi sige – rent faktiske betydning.

Derpå har han et noget kortfattet kapitel, som han kalder »Folgerungen zur Diskussion über Formelbildung und Textüberlieferung.« Her inddrager han også den amerikanske forsker Albert Bates Lords studier: *The Singer of Tales* (Cambridge, Mass. 1960). Det er Lord, der – i de første år sammen med Milman Parry – har undersøgt formelforrådet hos en række jugoslaviske sangere (se iverigt herom Minna Skaftø Jensen: *Hovedlinier i de sidste årtiers Homerforskning*, Kbh. 1968 = Studier for Sprog- og Oldtidsforskning nr. 267). Lord opstiller et »formulaic system«, som Holzapfel imidlertid ikke kan godtage. Han karakteriserer Lords udtalelse om, at »there is nothing in the poem that is not formulaic« som overilet.

Det er ikke stedet her at diskutere Lords undersøgelser, men så meget må dog siges, at han i sine teoretiske overvejelser over sangernes formelforråd udgår fra en levende tradition, som ikke i detaljer kan sammenlignes med den danske balladetradition, men derimod i princippet.

Lord har givet et vigtigt bidrag til balladeforskningen, som Holzapfel med held kunne have drøftet yderligere. Dog, den foreliggende dissertation bør nok snarere betragtes som en første begyndelse til en nærmere analyse af de danske balladers formelforråd som helhed. I en række kapitler – udover de nævnte – registrerer han i al fald omhyggeligt yderligere forskellige formler, og han søger at påvise deres funktion. Nogen egentlig helhedsbetragtning har det åbenbart ikke været hensigten at fremsætte i dette arbejde.

Som afslutning på dissertationen bringer han en »Interpretation« af DgF 218 Stolt Ellensborg. Han gennemgår de formler i balladen, som han har gjort rede for i de indledende kapitler, og han siger udtrykkeligt selv, at det ikke har været hans hensigt at undersøge hele balladens formelforråd – »Vielen anderen Wendungen kann ich an dieser Stelle nicht nachgehen. Ich sehe auch keine Veranlassung, den grössten Teil dieser Ballade als »formelhaft« im Sinne der Schule Parrys und Lords nachzuweisen. Die Formel ist ja keine tote Floskel, sondern lebendiges Sprachgut, das im Laufe der Zeit, während eines Prozesses des Um- und Zurechtsingens seinen typischen Ausdruck gefunden hat und diesen auch wieder verlieren kann. Die Balladenhandlung ist gleichsam ein Konzentrat individueller, übernommener Handlungselemente, die ein balladesker Stilwille (Sprunghaftigkeit, Gradlinigkeit der Handlung, Typisierung der Situation usw.) durchgeformt hat.«

Det er godt, at Holzapfel har kastet sig ud i disse problemer. Hans skarpt formulerede synspunkter bør kunne sætte liv i debatten om den danske ballade som genre inden for folkedigtningen.

Iørn Piø.

Romanproblemer. Teorier og analyser. Festskrift til Hans Sørensen den 28. september 1968. Red. af Merete Gerlach-Nielsen, Hans Hertel og Morten Nøjgaard. Odense Universitetsforlag, 1968. 344 s. 67,50 kr.

Festskrifter kan være problematiske. Ældre festskrifter havde undertiden tilfældighedens præg, idet de bestod af tilfældige artikler trukket op af skrivebordskuffen til lejligheden. De emner der blev behandlet var så forskellige at indtrykket blev kaos; og selv væsentlige artikler havde tendens til at synke til bunds netop på grund af mangfoldigheden; dette skyldes tillige den mangelfulde registrering af indholdet af festskrifter.

Ved tematiske festskrifter er der en række åbenlyse fordele. Det diffuse præg forsvinder, enkelte artikler har chance for at overleve selve festdagen; til gengæld kan det forekomme, at den bundne opgave hæmmer nogle af bidragyderne.

Af de senere års festskrifter har Festskriftet til Gustav Albeck været tematisk, og i anledning af professor Hans Sørensens 60-års dag kom *Romanproblemer*, der på samme vis er tematisk, *Romanproblemer* udmærker sig desuden ved at være det første større værk på dansk om romanteori. Hermed blev der på samme måde som med *Guldalderstudier* lagt op til fødselarens særlige interesser. *Romanproblemer* falder som undertitlen antyder i to dele, en mere teoretisk del og en del med analyser af enkelte værker. I anden del er analyserne anbragt kronologisk og spænder fra middelalderen til Moravia.

En del af bidragyderne interesserer sig stærkt for struktur/strukturer. Glosen viser sig at være – hvad de færreste vel har været i tvivl om – tidens yndlingsudtryk, og det er særlig mærkbart hos de yngre kritikere, der er repræsenteret i *Romanproblemer*. At struktur/strukturer er noget vanskeligt noget at have med at gøre fornemmer man, når man ser hvor forskelligt de forskellige forfattere anvender det. Per Nykrog har også indset dette og forsøger at indkredse, hvad strukturbegrebet egentlig er. Hvis man forstår struktur som et samspil mellem en flerhed af elementer, der tilsammen udgør en helhed, så er begrebet så åbent, at det nærmest må siges at være betydningsløst. Per Nykrog prøver at skabe klarhed i den forvirrede omgang med begrebet, og han sætter en række strukturplaner op, der kan anvendes ved beskrivelse af romaner, f. eks. situationsstruktur, kompositionsstruktur etc., men må erkende, at det er vanskeligt at skille planerne fra hinanden. Selv om Per Nykrogs tentative opstilling ikke giver så forfærdeligt meget konkret, er hans artikel et frugtbart forsøg på at skabe orden i definitionerne.

Strukturer er også hovedsagen for Niels Erik Wille, der i sin artikel om »Fortællingens multi-dimensionale univers« forsøger at fremstille romanens strukturer generelt, dvs. de strukturer der altid findes i litterære værker. Han går ud fra Roman Jakobsens ofte gengivne model og betragter enhver fortælling som et kinetisk æskesystem, der kan opdeles i en lang række strata, ikke i 4–5 som Wellek og Warren gør det, men i så mange, at han kan tale om romanens multidimensionale rum.

John Pedersen forsøger også at indkredse de strukturer der altid findes i episke tekster ved at tage fat i personerne, og han opstiller ligeledes en slags model, der kan anvendes til beskrivelse af romaner. Han tager udgangspunkt i person-

materialet og hævder at personerne og relationerne mellem personerne i et givet værk udtrykker noget essentielt om værkets tematik og ide. Han prøvekører sin model på *Kongens Fald*, hvor den også fungerer nogenlunde tilfredsstillende, selv om hans konklusion ikke overbeviser, idet Axel herved bliver bogens helt og budskabet »nihilistisk«. Anvender man modellen på romaner med et mindre eksplicit ideindhold, f. eks. Jane Austens romaner, fungerer modellen ikke; alt for mange klasser kommer til at stå tomme, således at konklusionerne forsvinder i den blå luft.

De moderne formaliseringsforsøg finder man også i Peter Madsens artikel om *Tristram Shandy*, hvor han sætter det komplicerede forhold mellem fortæller, forfatter og læser på formel og herved forsøger at præcisere nogle af de særlige problemer, der findes i antiromanen.

Anti-roman forstået som roman om roman er også emne for Holger Stens gennemgang af Eça de Queiroz's *A illustre casa de Ramires*, hvor HS heldigvis ikke forudsætter alt for meget bekendt hos læseren i forvejen og giver sig tid til at fortælle, hvad romanen handler om. Hans Hertel tager alvorligt fat på antiromanen i sin artikel, »Anti-roman og selvoppgør«, der vel nok er *Romanproblemers* hovednummer, velskeven, stofrig som den er. Hertel gennemgår Moravias *L'attenzione*, skitserer anti-romanens udvikling og forsøger ud fra omtalte præmisser at sige noget om, hvordan romanen kan tænkes at udvikle sig i fremtiden, der er tegn på at romanforfatteren vil få lov til at fortælle løs uden alle forsøg på at maskere sin fortællerposition.

Hertel omtaler bl. a. den klapjagt, der i mange år har fundet sted på den altvidende fortæller, og Anne E. Jensen siger nogle borgerlige ord i samme anledning. Hun viser ved en dygtig valgt citatmosaik hvor og hvornår klapjagten starter (Henry James) og beviser, at der faktisk har fundet en solid indoktrinering sted, sådan at en omniscient fortæller faktisk vurderes som en ringere fortæller, end ham der maskerer sig på forskellig vis.

At fortællerproblemet er af gammel dato får man indtryk af i Knud Tøgebys elegante oversigt over den franske romans historie. Hans udgangspunkt er ordet roman, der i følge sin etymologi betegner at en episk tekst udsættes for formskifter, og dette træk er, mener han, karakteristisk for romanen i almindelighed. Knud Tøgeby viser, at man i det 16., 17. og 18. årh. fandt på alskens måder at dække fortælleren, og at først Stendhal og Balzac genoptager middelalderens teknik med en altvidende fortæller.

Foruden anti-romanen behandles tendensromanen og dannelsesromanen. F. J. Billeskov Jansen belyser tendensromanens problematik ud fra en veloplagt gennemgang af *Gullivers Rejser*, og Søren Schou tager sig af Schacks *Phantasterne* hvor han først ser på genren – dannelsesromanen – over for udviklingsromanen og derefter inddrager Poul Møllers betragtninger over affektation, som han finder uddyber og forklarer Schacks holdning til fantasiproblemet. Man aner et eksistentielt litteratursyn hos Schou, og det samme kommer i udtalt grad til orde hos Knud Wentzel i hans artikel om Skou-Hansens *De nøgne træer*. Sammenholder man Peter Madsens og Knud Wentzels artikler ser man hvor stor forskel der er med hensyn til opfattelse af litteratur hos den yngste kritikergeneration.

Der er optaget 24 artikler i *Romanproblemer*, og det gælder dem alle at de engagerer og stimulerer; man får lyst til at læse og genlæse de omtalte værker

for om muligt at argumentere mod de fremlagte resultater. Af analyserne af enkelte værker føler man trang til at fremhæve Brikt Jensens af Constants *Adolphe* og Steffen Steffensens af Rilkes *Malthe Laurids Brigges optegnelser*.

Af disse 24 afhandlinger handler kun tre direkte om dansk litteratur, nemlig de ovennævnte om *Kongens Fald*, *De nøgne træer* og *Phantasterne*; men de romantorettiske overvejelser der fremføres er så væsentlige og i flere tilfælde så principielle, at *Romanproblemer* også vil få betydning for studiet af den danske roman. *Romanproblemer* vil måske bl. a. af denne grund få den for et festskrift mærkelige skæbne, at den vil blive et opslagsværk, en art håndbog i romanens problemer, og det kan man kalde (med citatlån fra Knud Tøgeby) for Festskriftets metamorfose.

Mette Winge.

Jahrbuch für Volksliedforschung. Im Auftrag des Deutschen Volksliedarchivs hrsg. von Rolf Wilh. Brednich. XIII. Walter de Gruyter, Berlin 1968. 264 s., ill., noder.

Iørn Piø anmeldte de to foregående bind af denne centrale og nu atter regelmæssige publikation i DSt 1968. Vi kan ikke føle pligt til at slutte op om periodica hvert år, men det foreliggende bind indeholder en særlig vigtig afhandling, der bør være sikker på opmærksomhed i disse år, hvor systematisering og klassifikation af ballader og andre folkeviser står på programmet Europa over, fordi forskerne nu endelig har følt, at tiden var inde til at skabe et sidestykke til eventyrforskernes registeranter.

Artiklen er skrevet af en af fagets ældste og bedste mænd, Archer Taylor i Berkeley, og hedder: *Lists and Classifications of Folksongs*. Denne forskers blik har altid været rettet mod problemstillinger og åbne spørgsmål – han er den frugtbare spørger par excellence, omend han også selv har klaret spørgsmålene med mesterhånd. Hans formål med dette 25 siders bidrag er at befordre den aktuelle debat ved at reflektere over, hvorledes folkeligt visestof overhovedet er blevet klassificeret i eksisterende registre og udgaver, deriblandt flere som trods betydeligt omfang aldrig er blevet vidt kendt. Godt fyrrer sådanne værker analyseres udfra det opgivne synspunkt, deriblandt selvfølgelig flere nordiske. Afhandlingen må kunne give impulser også til forskere, der ikke er direkte indblandet i det i 1966 påbegyndte europæiske samarbejde om klassifikation.

Et andet bidrag har direkte berøring med Norden, nemlig Klaus Roth: *Die Ballade von den Zwei Schwestern*. Et par Gottschee-varianter af denne internationale visetype viser sig at have deres nærmeste analogier i Danmark (DgF 95 Den talende Strengelæg), mens det formodede tyske mellemlid forlængst er tabt. Andre bidrag og forskningsrapporter følger, og bogen slutter med den store recensjonsafdeling, efterhånden den største og bedste der findes.

Erik Dal.